

NECROPOLA FEUDAL-TIMPURIE DE LA NALBANT (JUDEȚUL TULCEA)

G. SIMION

La sesiunea de comunicări a muzeelor organizată de C.S.C.A. în 1964 s-a prezentat comunicarea asupra cercetărilor făcute în 1961 și 1962 la necropola ce formează subiectul și al actualei lucrări ¹.

Nepublicarea încă a acelor comunicări, ca și rezultatele unei alte campanii din 1967 ne-au determinat să reluăm tema într-un nou documentar, în scopul de a contribui, alături de alte asemenea descoperiri, la elucidarea problemelor majore ce preocupă știința românească, referitoare la etapele formării poporului român.

Descoperirile de la Nalbant se încadrează—după cum vom vedea—prin prezentarea materialului arheologic, în aria acelei culturi Dridu, cultură care prin analiza conținutului său a elucidat problema genezei poporului român în etapa finală și a jalonat verigile acestei evoluții, atât pentru perioadele ante sau proto-Dridu, ca și pentru post-Dridu ².

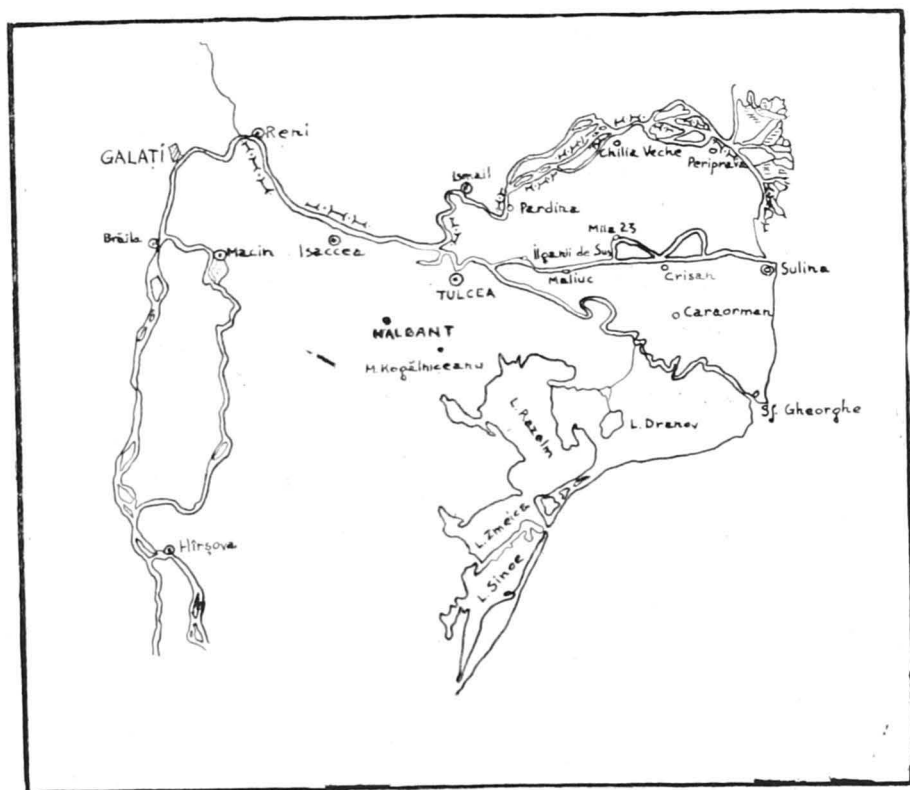
Necropola feudal-timpurie de la Nalbant este situată la 2 km, N—V de comuna cu același nume, pe o pantă ce coboară lin din punctul numit „La Taptîc” în direcția vest, spre sat (Pl. I/2).

Spre partea de est, panta se accentuează și firul văii este udat de un afluent al Taitei, denumit de localnici cu numele comun de „derea”. Pe versanturile ce se profilează de o parte și de alta ale derelei, din imediata vecinătate a Taptîcului se găsesc la suprafață materiale arheologice ce aparțin mai multor epoci istorice. Locul a fost numit de locuitorii Nalbantului „La comoară”.

¹ Gavrilă Simion, *Necropola feudal-timpurie de la Nalbant*, rezumat în Revista Muzeelor — II, număr special 1965, p. 447—448.

² I. Nistor, *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain*, în *Revue roumaine d'Histoire*, 3, 1964, p. 383—420; Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu — contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, Buc. 1967, p. 10, 135—165. Dan Gh. Teodoru, *Contribuții la cunoașterea culturii Dridu pe teritoriul Moldovei*, în S.C.I.V., tomul 19, nr. 2, p. 227, Buc. 1968, Bucur Mitrea, *Unele probleme în legătură cu necropola feudală de la Izvorul (r. Giurgiu)*, în S.C.I.V., tomul 18, nr. 3, Buc. 1967, p. 444 și urm., unde se găsește și bibliografia referitoare la prezentarea acestei probleme de pe poziții deosebite de către M. Comșa, ca și observațiile lui P. Diaconu și contribuțiile altor cercetători.

La începutul secolului, în aceste puncte bine împădurite atunci, materialul arheologic era mult mai bogat și formele locuințelor se mai conturau încă la suprafață, fiind menționate de preotul Ursăchescu în paginile monografiei sale despre comuna Nalbant (tipărită în 1910), ca rămășițele unei așezări distrusă în războiul ruso-turc de la sfârșitul

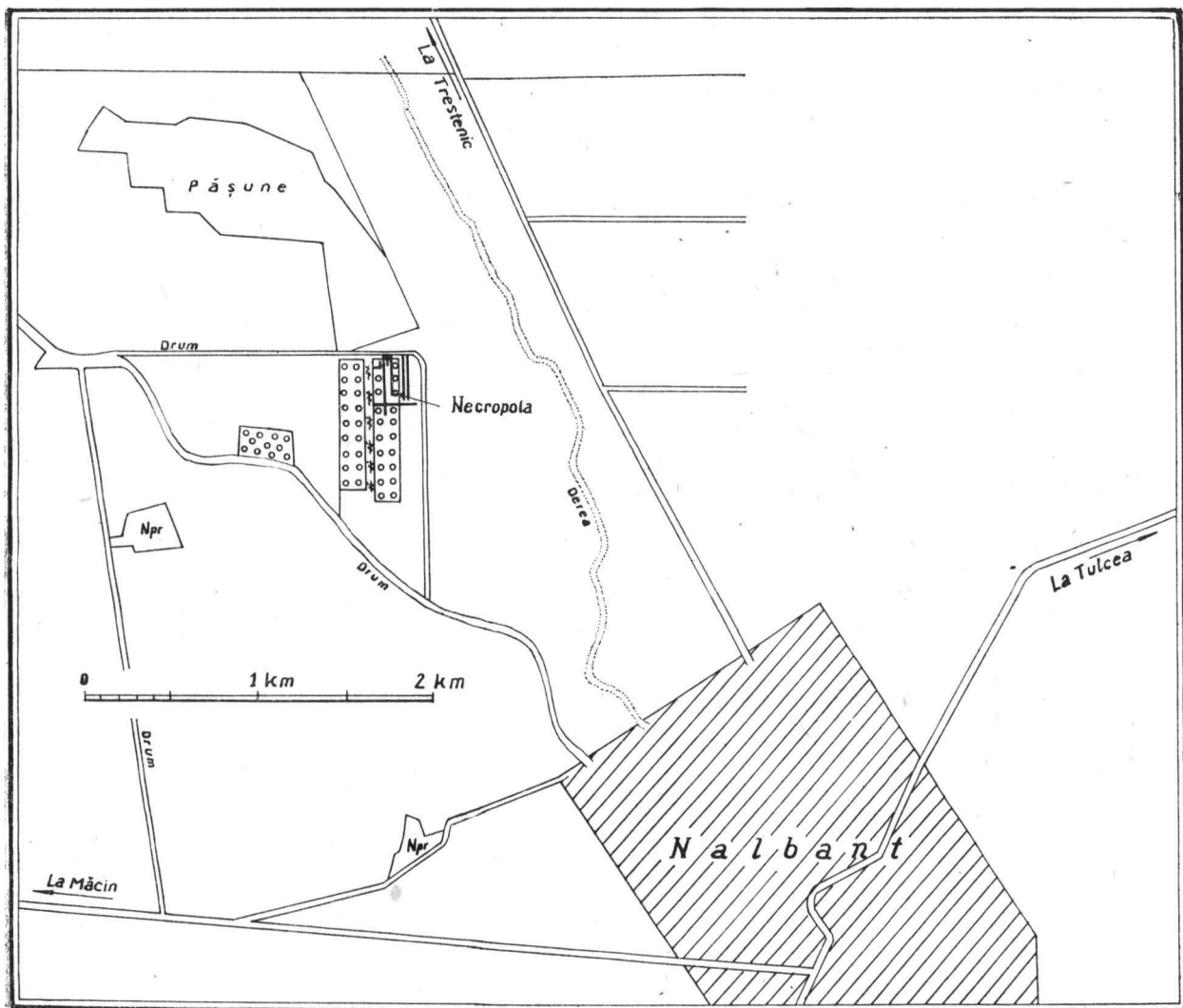

Pl. I. 1) Harta județului Tulcea.

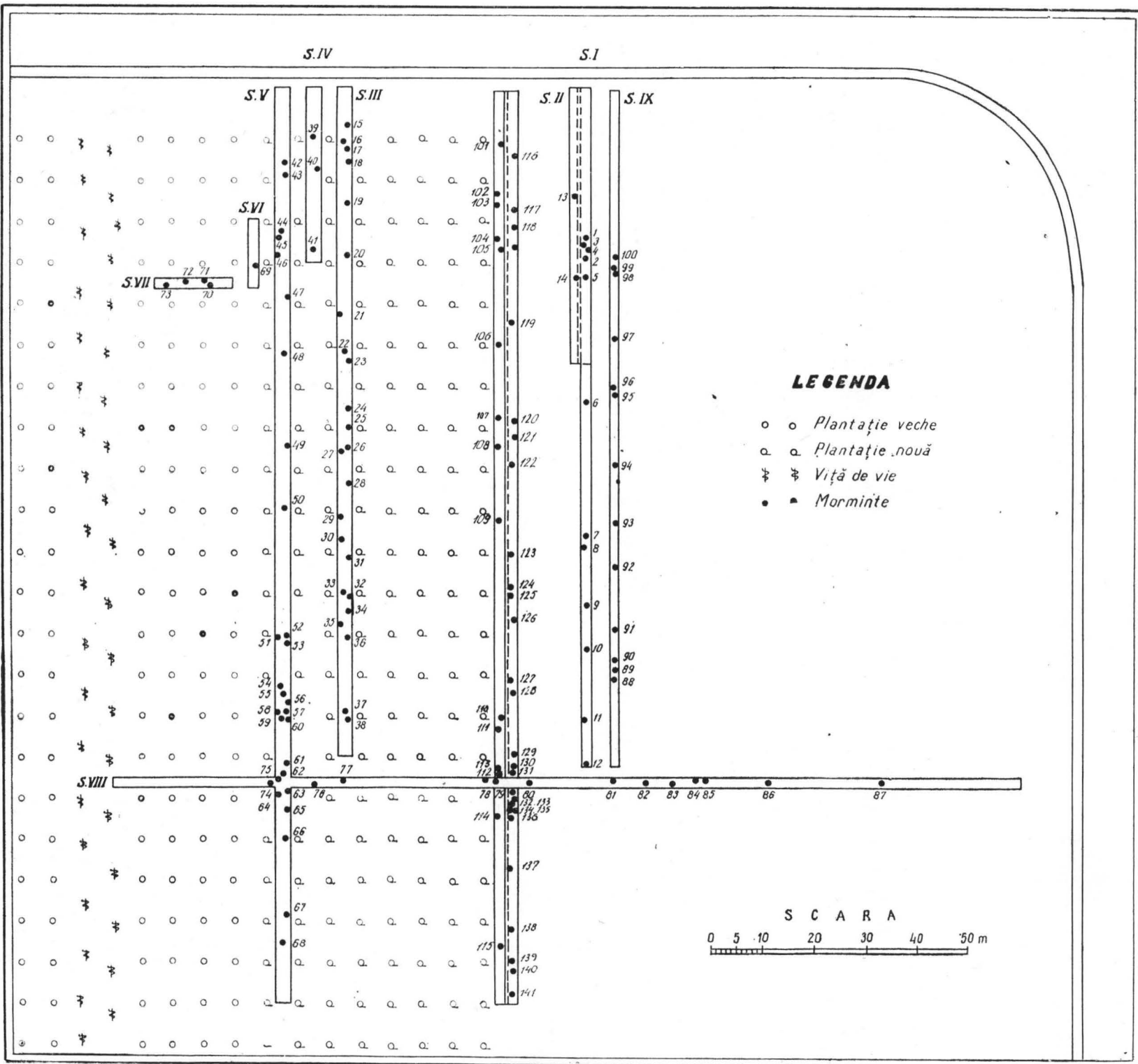
secolului al XVIII-lea. „La Taptic” și „La comoară” erau locurile de unde oamenii au luat în permanență piatră pentru diferite construcții și unde cu ocazia diferitelor lucrări agricole, se scoteau foarte multe materiale arheologice sub formă de vase, cărămizi etc.

Arăturile adânci care s-au efectuat în toamna anului 1961 la Taptic, executate pînă la adîncimea de 40 cm, au scos la suprafață numeroase fragmente ceramice ce prezentau un interes deosebit pentru perioada în care se cristaliza procesul de formare a poporului român. Concomitent a fost scos și un fragment de inscripție, scris pe o coloană de piatră (fig. 1).

Caracterul următoarelor lucrări agricole, ce aveau să se facă în acest loc, au impus o intervenție imediată. Săpăturile efectuate în cadrul a trei campanii : 1961 (S I, S II, S III, S IV, S V, S VI și S VII), 1962 (S VIII și S IX) și în 1967 (S X și S XI), (Pl. II) au avut un ca-

Pl. I b. Harta zonei Nalbant cu punctul „La taptic“ hașurat.

Pl. II Planul general al săpăturilor de la Nalbant din anii 1961, 1962 și 1967.

racter de salvare, dar în același timp și de documentare. Prin secțiunile săpate s-a urmărit cercetarea terenului cu plantație de pomi, unde dezvoltarea ulterioară a acestora avea să sisteze șanțuirea pământului, cât și stabilirea ariei acestui punct arheologic.

Prin investigațiile făcute s-a putut stabili că foarte multe morminte au fost distruse în decursul timpului prin sădirea viței de vie, a pomilor fructiferi și tot datorită acestor cauze, cca. 50% din suprafața necropolei nu mai poate fi cercetată. Cei 2540 m² cercetați (Pl. II) printre rîndurile plantației și în afara ei constituie cca. 20% din suprafața ce mai poate fi încă cercetată.

Observațiile stratigrafice făcute în timpul cercetărilor ne permit să facem afirmația că gropile mormintelor de incinerare au fost făcute în solul arat ce a depășit pe cel vegetal și în cel de culoare cenușie care continuă din arătură pînă la 0,80 m, iar gropile pentru cei inhumați ajung în stratul steril-galben pînă la 1,10—1,20 m.

Faptul că urnele se află îngropate la o adîncime mică, între cca. 20—25 cm și 80 cm. față de suprafața actuală a solului (Pl. III/1 și 3), a determinat ca majoritatea lor să fie distruse sau deranjate de ultima arătură (1961), contribuind astfel la nereușirea întocmirii unei stratigrafii precise, atît de necesară unei asemenea situații (Pl. III/2, 3, 4 și 5).

Pe suprafața săpată au fost descoperite 141 morminte (M) (Pl. II) Acest prim rezultat nu poate stabili o concluzie definitivă asupra întregului aspect cultural, dar aduce o lumină bine pronunțată asupra evoluției acestui facies ce aparține unei majorități de populație bine definită din punct de vedere etnic.

Aspectul ritual este întîlnit în ambele forme: a) morminte de incinerare și b) morminte de inhumație, sisteme cunoscute cu anumite particularități în mai multe localități din Dobrogea³ și în alte zone din sudul Dunării⁴, precum și restul țării⁵.

³ Vlad Zîrca, Двухрядный могильник ранефеодальной эпохи в капи Внплог-Истрия (Cimitirul dublu ritual din epoca feudalismului-timpurii de la Capul Viilor-Istria), în Dacia, N.S., VII, 1963, p. 355—412; Em. Condurachi și colaboratorii, Șantierul arheologic Histria, în M.C.A. IV, 1957, p. 74; D. M. Pipidi și col. Raport, în M.C.A. V, 1959, p. 312—317; Em. Condurachi și col., Șantierul Histria, în M.C.A., VI, 1959, p. 299—300; M. Comșa, A. Rădulescu și N. Harțuchi, Necropola de incinerare de la Castelu, în M.C.A., VIII, 1962, p. 649—658; Eug. Comșa, Cîteva descoperiri arheologice din raionul Medgidia, în M.C.A., IV, 1957, p. 325, 334; Bucur Mitrea și Niță Angheliescu, Săpăturile de la Satu Nou, în M.C.A., V, p. 535—540; B. Mitrea, Săpăturile de la Satu Nou, în M.C.A., VI, p. 579—592. Idem M.C.A., VIII, 1962, p. 643—648; Idem M.C.A., VII, p. 534—558; M. Chișvasi-Comșa, Unele concluzii istorice pe baza ceramicii din sec. VI—XII, în S.C.I.V., tom VIII, nr. 1—4, 1957, p. 267—294; M. Comșa, Cu privire la evoluția culturii balcanodunărene în sec. IX—XI, în S.C.I.V., XIV, 1961, 1, p. 107—120; C. Cîrjan, Cimitirul feudal-timpuriu de la Cîrlîța-Ostrov, în Pontice-I, Muz. de Arheologie C-ța p. 409—425.

⁴ Dimitrie H. Dimitrov, Раннесредневековый Некропол при гаро Раздела, Arheologia-Sofia, 3—4, 1959, p. 55—60; M. Comșa, Contribuții la cunoașterea culturii străromâne, în S.C.I.V. 2, tom. 19, 1968, p. 87 și urm.

⁵ D. Berciu și col. Săpăturile de informare de la Costinu și Ghizdaru, în M.C.A., VII p. 294; C. Preda, Săpăturile de salvare de la Olteni, M.C.A., VII,

Cele mai numeroase sînt mormintele de incinerare, în număr de 137 (97 în campaniile din 1961 și 1962 și 40 în 1967), din cuprinsul cărora se pot remarca mai multe forme rituale, distingîndu-se 2 tipuri de morminte și fiecare cu mai multe variante.

1) Morminte în groapă⁶, cînd oasele incinerate au fost depuse :

a) direct în groapă, fără nici un alt inventar (M 13, 86, 92, 97 și 104) sau cu inventar (M 47 și 137. Pl. IV/1. Inventarul este foarte sărac, alcătuit dintr-un singur obiect. La M 137 s-a găsit o cataramă din fier (Pl. VI), iar la M 47 un virf de săgeată sau de la lama unui cuțit din fier ;

b) cu oasele incinerate depuse în groapă pe un aranjament din bolovani de piatră (M 114 și 115), sau împachetate de o stivuire de pietre, aranjate cu multă grijă (M 15 și 31). Pl. IV/2. Și din această formă s-au găsit morminte cu inventar (M 15 și 31) care constă din fragmente de la virful unor lame de cuțite și morminte fără inventar (M 114 și 115).

2) Morminte în urnă. Din acest tip se disting următoarele variante :

a) Morminte cu urna depusă în groapă fără a fi protejată de nici o piatră sau alt vas. Numărul acestora este dominant, înregistrîndu-se cifra de 104 morminte (Pl. IV 5).

b) Morminte cu urne cu capac din bolovani sau placă din gresie nisipoasă (M 36, 51, 76, 118).

c) Morminte cu urna cu capac și cu una sau mai multe pietre în jurul ei (M 27, 67, 98, 122).

d) Morminte cu urnă cu capac și împachetată cu bolovani de piatră (M 103).

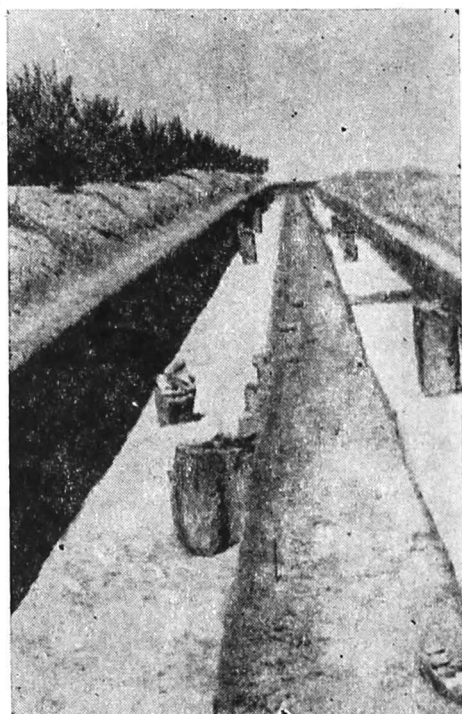
e) Morminte cu urnă fără capac, înconjurată cu una sau mai multe pietre în jur. Pl. IV/3 (M 34, 52, 82, 106, 126, 127, 128, 133, 137, 138, 140).

f) Morminte cu urna fără capac, așezată pe un pat de piatră (M 116) și împachetată foarte neglijent de două sau mai multe pietre (M 49).

În ceea ce privește inventarul din interiorul mormintelor, este destul de sărac și uniform aproape, constînd doar din fragmente de lame de cuțite și virfuri de săgeți din fier. El este întîlnit la un

p. 508—509 : Idem. *Săpăturile de la Alexandria*, cap. II — *Așezarea feudal-timpurie*, în M.C.A., VI, 1959, p. 261—262 ; B. Mitrea, *Săpăturile de salvare de la Sultana*, M.C.A., VIII, 1962, p. 667—673 ; Vlad Zirra, *Cercetări feud. timpurii de la Ileana-Poduri*, M.C.A., V, p. 505 ; Atonn Nițu și D. Teodoru, *Sondajul din așezarea prefeudală de la Spinoasa*, în M.C.A., IV, 1959, p. 485—491, pentru Moldova vezi : Dan Gh. Teodor, *Contribuții la cunoașterea culturii Dridu*, L.c.v. nota 2, unde se dă și o bibliografie completă pentru această zonă.

⁶ I. Nestor, *La nécropole slave d'époque ancienne de Sărata-Monteoru*, în Dacia, N.S., I, p. 289—295 ; I. Nestor și Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Sărata-Monteoru din 1955*, în M.C.A., IV, 1957, p. 188 ; I. Nestor, *Slavii pe teritoriul R.P.R.*, în *lumina documentelor arheologice*, în S.C.I.V., X, 1959, 1 p. 49—62 ; M. Comșa, *Slavii pe teritoriul R.P.R.*, în *sec. VI-IX în lumina cercetărilor arheologice*, în S.C.I.V., V, 1959, 1, p. 65 ; V. Zirra, L.C., în Dacia, N.S. VII, 1963, p. 355—412.

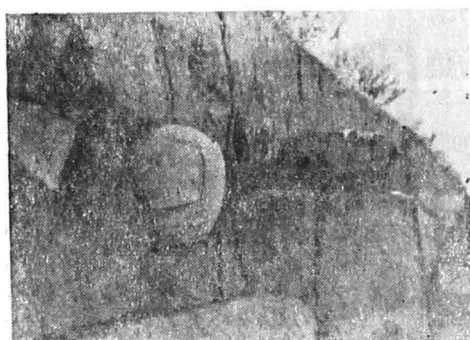
1

2

3

4

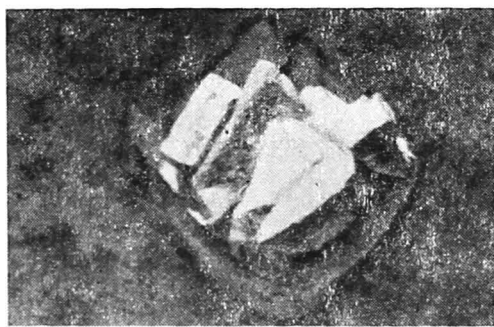

5

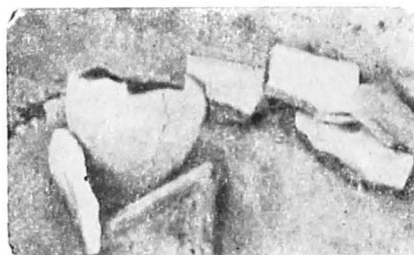
Pl. III. 1) Vedere generală a săpăturii din S X și S XI. 3) Mormint în profilul peretelui aflat sub stratul de pământ arat. 2, 4 și 5) Morminte distruse parțial de arătură.

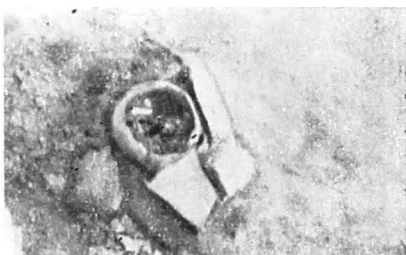
1

2

3 a

3 b

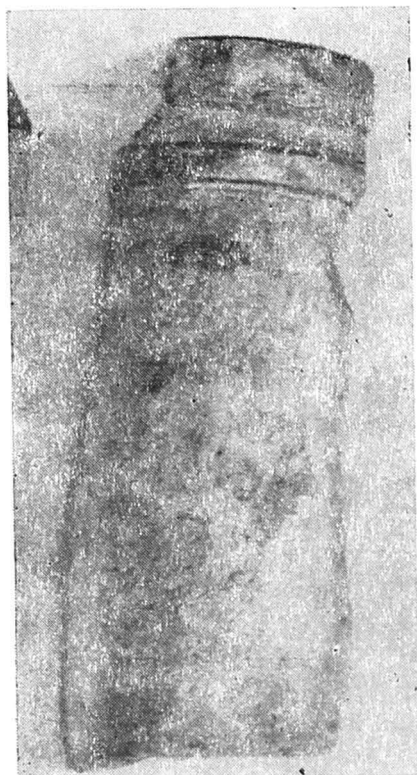

4

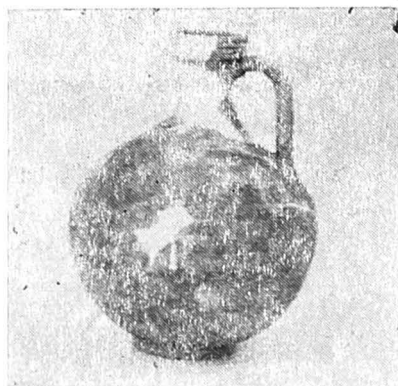

5

Pl. IV. 1) Mormînt cu oase calcinate depuse direct în groapă. 2) Mormînt cu oase calcinate depuse în pachet de pietre. 3) Mormînt cu urnă fără capac înconjurată parțial de bolovani de piatră. 4) Mormînt de inhumatie. 5) Mormînt cu urna depusă singură în groapă.

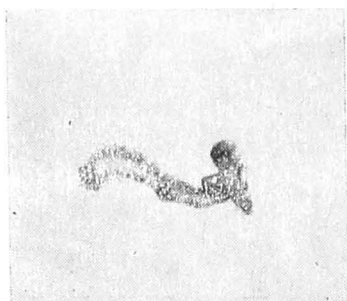
1

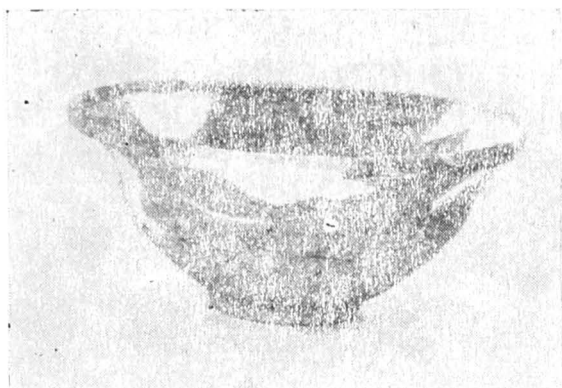
2

3

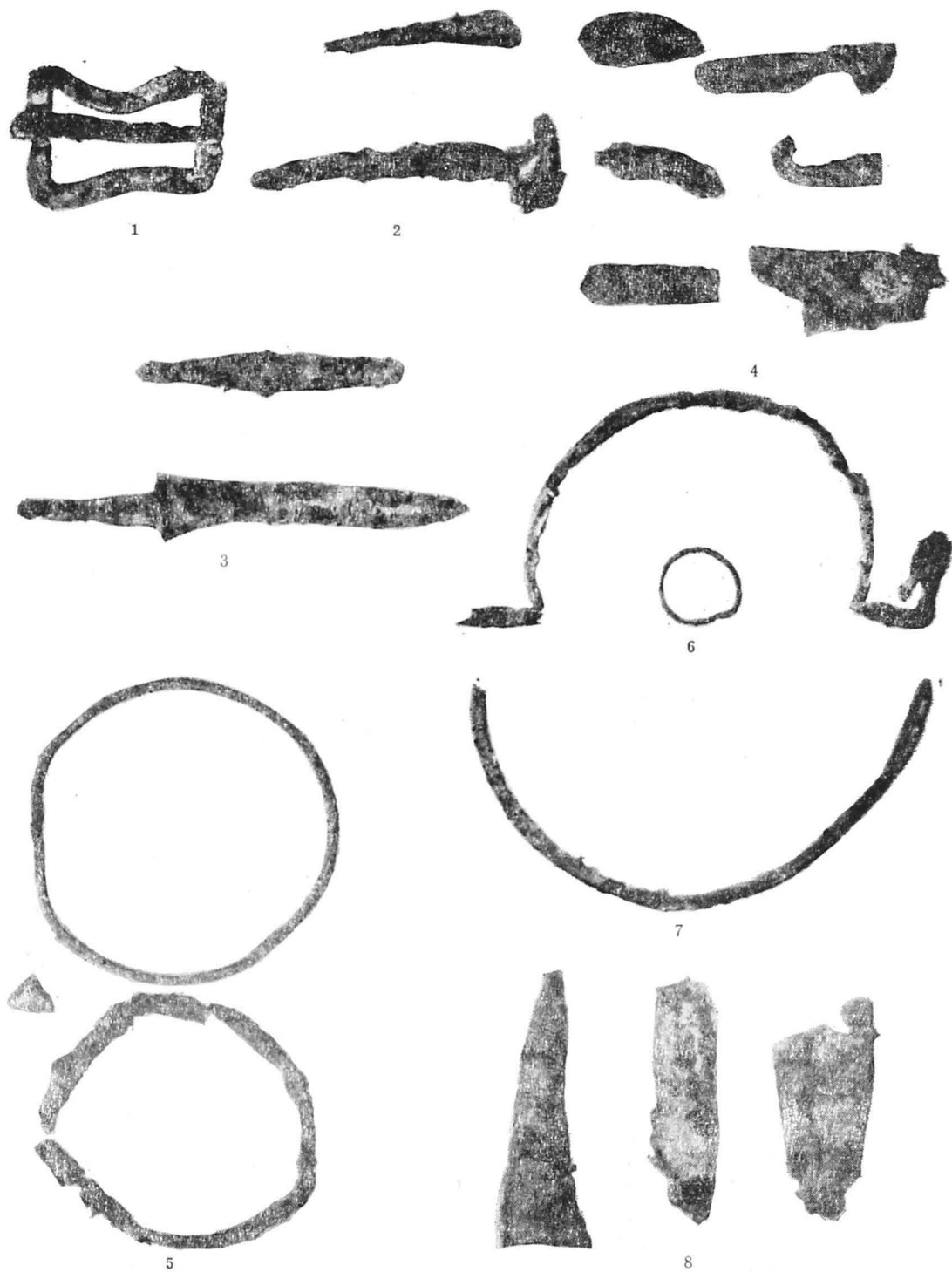

4

5

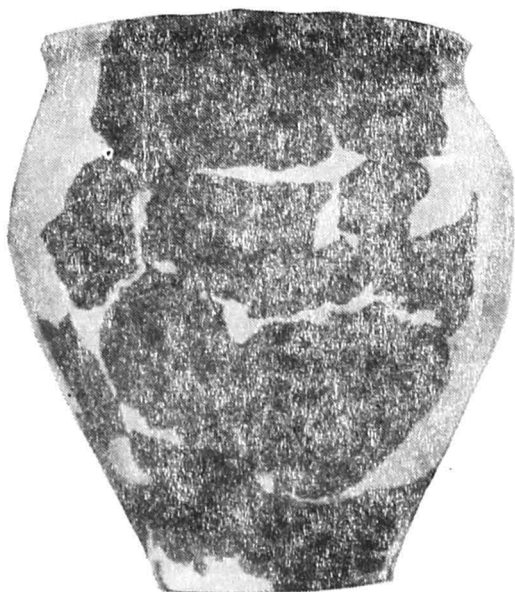
Pl. V 1) Inscricția descoperită cu ocazia arăturilor din toamna anului 1961.
2) Ulcior roman, 3) M-5 Căluia dacică-in-situ. 4) Fibulă de bronz romană descoperită în M 5. 5) Castron roman descoperit lângă inhumatul din M 12.

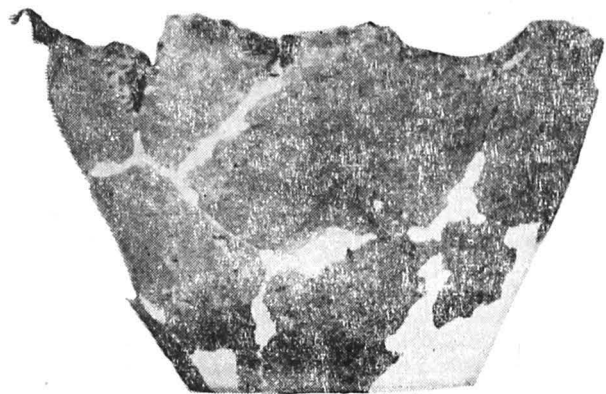
Pl. VI. Obiecte de metal descoperite în interiorul urnelor.

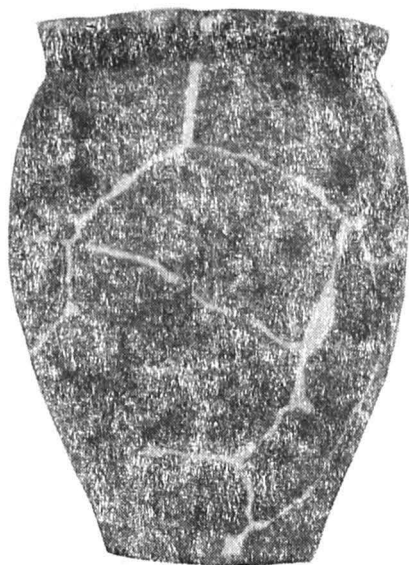
1

2

3

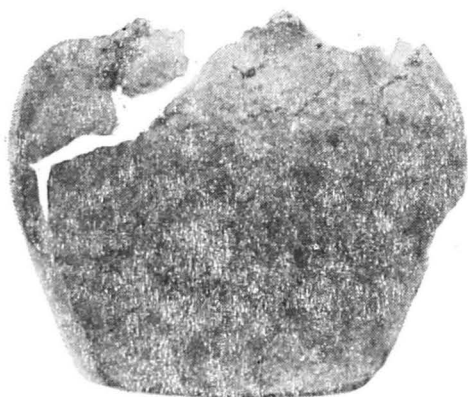

4

Pl. VII. Vase de tip Monteoru (Praga).

5

6

7

Pl. VII/2.

număr redus de morminte, fără a face o distincție deosebită în ceea ce privește variantele descrise mai sus. El s-a descoperit la M 17, 35, 39, 56 și 99 din prima variantă, la M 15 și 52 din varianta „e” și la M 49 din ultima variantă.

Nu s-a găsit nici un mormânt în care oasele depuse în groapă sau urnele să fie protejate de construcții cubice sau paralelipedice din cărămizi mai vechi refolosite⁷, din chirpici⁸ sau din plăci de gresie⁹.

Dintre mormintele cu urnă face excepție M 5 — unde alături de vasul — urnă care se înscrie în grupul cunoscut în literatura de specialitate de tipul protodridu, s-au descoperit alte două vase de proveniență diferită : un ulcior roman (Pl. V) și o cățuie dacică, ce se datează în sec. II III e. n.¹⁰ (Pl. V).

Deși observațiile din profilul peretelui n-au putut contribui la clarificarea situației întâlnite, ne permitem să facem afirmația că groapa acestui mormânt s-a suprapus peste altul mai vechi, din epoca romană și nici decum refolosirea unor obiecte dintr-o perioadă anterioară¹¹, mai ales în ceea ce privește cățuia dacică. Afirmația este susținută și de faptul că la nici un mormânt nu s-au descoperit vase de ofrandă alături de urnă.

Mormintele de inhumatie sînt în număr de patru (M 12, 78, 93 și 129). Ele au fost descoperite în diferite puncte din suprafața cercetată și cu unele deosebiri, atît în ceea ce privește poziția și orientarea lor, cît și asupra inventarului. Mormîntul nr. 12 s-a descoperit la adîncimea de 33—60 cm., întins pe fundul unei gropi puțin oblice, ceea ce a permis ca partea inferioară a scheletului să fie distrusă de plug. În apropierea inhumatului s-au descoperit numai două plăci de gresie și un vas distrus în timpul lucrărilor, care se încadrează într-o epocă anterioară (Pl. V.), avînd analogii cu castroanele de la Bugeac¹². Nu ne putem pronunța nici în acest caz, datorită deranjamentului care s-a făcut de lucrările agricole, dacă acest vas a constituit inventarul acestui mormînt, sau a fost apropiat de osemintele inhumatului de către brăzdarul plugului.

Mormintele 78 și 93, oarecum apropiate, s-au găsit la adîncime mai mare (1, 25 și 1, 10 m), cu osemintele destul de slab conservate și orientate diferit. Primul de la N N V către S S E, iar al doilea în aceeași direcție, dar poziția corpului inversă. Defuncții au fost așezați în groapă direct de pămînt, întinși pe spate, cu mîinile pe lîngă corp (M 93) sau cu o mîină pe piept și alta pe abdomen (M 78) (Pl. IV/4).

⁷ Vlad Zirra, L.C., pl. 2,3, 4 și 5.

⁸ Idem, L.C. pl. 2, p. 357.

⁹ Idem ; B. Mitrea, L.C.

¹⁰ Analogii cu descoperirile din necropola tumulară romană, nepublicate și Alba Iulia : D. Protase, *Șantierul arheologic Alba Iulia*, în MCA, VI, 1959, p. 402, fig. 5 (1) ; Inv. 199, *Catalogul muzeului Deltei Dunării* — în pregătire — capitol redactat de Bauman Victor. Cățuia dacică are analogii cu descoperirile de la V. : C. Scorpan, *Săpăturile arheologice din așezarea getică de la Bugeac-Valea lui Marinciu*, în Pontice, 2, fig. 16.

¹¹ Vlad Zirra, L.C. argumentează refolosirea obiectelor din epocile anterioare de comunitatea necropolei de la Capul Viilor.

Obiecte de inventar s-au descoperit numai la M 78, care avea pe mîna stîngă două brăţări simple, circulare, cu capetele unite, confecţionate din : una din bronz şi una din fier. Pe piept s-a descoperit o singură mărgea de sticlă maronie de forma şi mărimea unei boabe de porumb. Sub călcîiul piciorului drept i-a fost aşezată o placă mică de piatră.

Cel de-al patrulea mormînt (M 129), s-a descoperit la adîncimea de 1,05 m. aşezat direct în groapă, fără nici un fel de inventar şi orientat în poziţia S-N. Rămîne ca descoperirile viitoare să confirme contemporaneitatea lor cu cele de incinerare. Prin analogie cu alte descoperiri, putem afirma totuşi existenţa înmormîntărilor birituale, în care ritul incinerăţiei rămîne dominant ¹³.

Deşi nu s-a descoperit pînă acum nici o groapă de rug, în suprafaţa cercetată au apărut o serie de complexe, legate de riturile înmormîntărilor ¹⁴, fără să putem da explicaţii lămuritoare legate de aceste fenomene. Acestea constau din mici platforme de pietre şi cioburi de vase de provenienţă romană, peste care s-au descoperit bucăţi mici de cărbuni.

Asemenea aspecte ne sînt cunoscute şi în cimitirul de la Capul Viilor ¹⁵ şi fac parte din practicile rituale. La un singur complex de acest fel s-a descoperit printre fragmentele ceramice, maxilarul inferior de la un ierbivor, fără să fi suferit intervenţia focului.

Ceramica descoperită în necropola de la Nalbant cuprinde vase utilizate ca urne. Ea este cunoscută pe o arie foarte largă balcano-dunăreană ¹⁶ în care se include şi teritoriul dobrogean ¹⁷, ca şi în partea de nord a ţării ¹⁸, în necropole şi aşezări legate de ultima etapă a procesului de formare a poporului român, încadrîndu-se în acel facies al culturii Dridu ¹⁹ cu prezenţe de tip Monteoru ²⁰.

După tehnica de execuţie, după formă şi ornamentaţie, ceramica din necropola de la Nalbant cuprinde trei categorii principale :

¹² C. Scorpan, L.C. fig. 35, contemporan deci cu ulciorul roman şi cătuia dacică descrise mai sus.

¹³ Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu, contribuţie la arheologia şi istoria perioadei de formare a poporului român*, Buc. 1967, p. 103—107, unde se dă şi o bibliografie f.bogată ; v : V. Zirra, L.C.

¹⁴ Vlad Zirra, L.C.

¹⁵ Idem.

¹⁶ I. Nestor, *Contributions archéologiques au problème des Proto Roumains. La civilisation de Dridu*, în Dacia, N.S., II, 1958, p. 371 şi urm. ; Idem în Revue Roumaine d'histoire, 3, 1964, p. 383 şi urm. ; Eug. Zaharia, *op. c.*, p. 7—10 şi 97—117 ; M. Comşa, *Evoluţia culturii balcano-dunărene în sec. IX-XI*, l.c., p. 111 şi urm.

¹⁷ M. Comşa, *Evoluţia culturii balcano-dunărene*, l.c. ; v : trimiterile anterioare referitoare la Dobrogea.

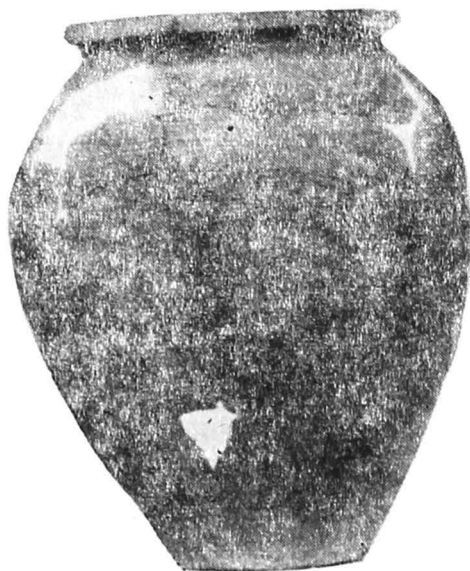
¹⁸ Dan Teodor *Contribuţii...* S.C.I.V., 2, tom 19, 1968, p. 227 şi urm. unde se dă şi o bibliografie completă asupra problemelor ref. la cultura Dridu, ca şi întreaga situaţie a descoperirilor din epoca feudalismului timpuriu pe teritoriul Moldovei ; K. Horedt, *Contribuţii la istoria Transilvaniei în sec. IV-XIII*, 1958.

¹⁹ Lucrările citate mai sus de : I. Nestor, Eug. Zaharia, Dan Teodor..

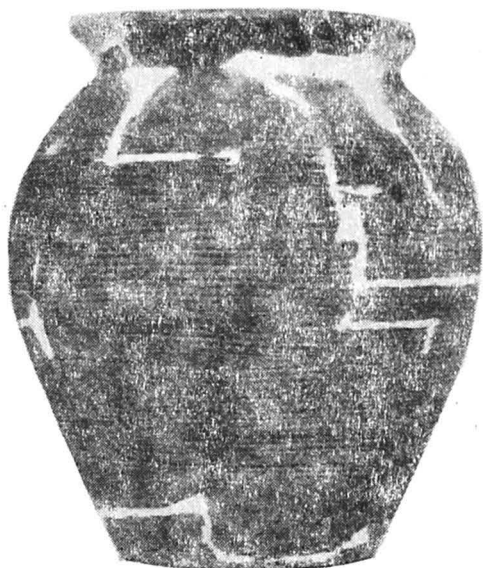
²⁰ Ion Nestor şi Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Sărata-Monteoru din 1955*, în M.C.A., IV, 1957, p. 187—193 ; Idem, MCA, VII, p. 514.

1

2

3

4

Pl. VIII. Ceramică ornamentată descoperită în necropola de la Nalbant.

5

6

Pl. VIII/2.

1) Ceramica de tip Praga sau Monteoru este prezentă la 15 mor-minte. Urnele s-au găsit întregi sau numai parțial datorită distru-gerii lor de arătura executată în 1961. Vasele sînt lucrate cu mîna sau la roata înceată, dintr-o pastă grosolană amestecată cu cioburi pisate, pietricele și nisip, cu pereții groși și modelația în general, destul de neglijent. Arderea s-a făcut foarte slab, determinîndu-i o fragilitate foarte mare.

De obicei, vasele lucrate la roata înceată sînt făcute dintr-o pastă mai fină și mai păstrează urmele unui lustru foarte slab. În general ele au un profil piriform, cu umerii mai mult sau mai puțin dezvoltăți, gîtul arcuit, buza teșită și răsfrîtă în afară, avînd marginea on-dulată larg sau ornamentală cu alveole realizate printr-o ușoară apă-sare cu degetul. (Pl. VII).

2) A doua categorie și cea mai numeroasă o formează vasele cu decor (Pl. VIII—XIII). Ele sînt lucrate la roata înceată din pastă cu nisip, pietricele și cioburi pisate arse inegal la temperatură joasă. Din această cauză miezul are o culoare cenușie închis, iar fătuiala pe-reților pe ambele fețe, devine gri-gălbuie sau cărămizie spre roz.

Ele au o formă numită în literatura de specialitate de tip borcan, fără toarte cu umerii mai mult sau mai puțin proeminenți, cu gîtul scund și arcuit. Buza este teșită sau arcuită în afară, avînd marginea rotunjită sau dreaptă, în unele cazuri canelată și orientată oblic sau vertical.

Decorul este realizat prin incizii adîncite sau foarte fine, făcute cu peptenele în pasta moale.

Ornamentarea este foarte variată, prin realizarea de numeroase combinații de linii orizontale sau în val, ce pornesc din jurul gîtului pînă aproape de fund. În cele mai multe cazuri ele sînt în formă de benzi orizontale ce alternează cu benzi de linii în val. S-au descoperit și vase ornamentate cu fascicule verticale și oblice sau cu împunsături. Acestea din urmă apar numai în asociație cu benzile de linii orizontale sau în val.

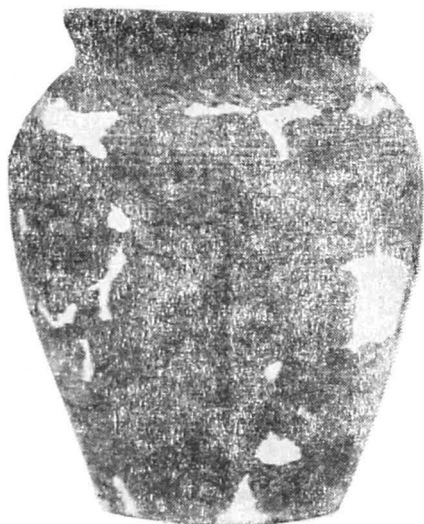
Acest decor cu benzi de linii în val și cu împunsături ne apare la unele vase și în interiorul buzei, iar la altele marginea acestora este ornamentată cu linii oblice în ambele sensuri și care se suprapun. Au fost descoperite și vase-borcan, de dimensiuni mai mici, ornamentate cu benzi de linii frînte sau un joc de benzi orizontale alternînd cu benzi de linii frînte. La acest din urmă vas, benzile de linii orizontale au fost întrerupte la partea inferioară, la distanțe aproape regulate, prin netezirea pastei crude de pe suprafața vasului. (Pl. VIII/6, și în desen P 1). Pe fundul unor vase s-au imprimat formele unor ștampile. (Pl. XIV).

3) A treia categorie o constituie ceramica din pastă fină, de culoare gri, lucrate tot la roata înceată de mîna. Acestea au același format de oală-borcan, fără toarte, decorate cu linii lustruite (Pl IX/6). Din această grupă s-au descoperit numai două urne.

Celelalte vase pe care le-am menționat că au cu totul o altă origine (castronul, ulciorul roman cu fibula de bronz și cătuia dacică (Pl. V/2, 3, 4 și 5) ca și inscripția care s-a descoperit în timpul arăturilor

1

2

3

4

Pl. IX. Ceramică ornamentată descoperită în necropola de la Nalbant.

5

6

Pl. IX/2.

1

2

3

4

Pl. X. Ceramică ornamentată descoperită în necropola de la Nalbant.

5

6

Pl. X/2.

din 1961 (Pl. V/1), le considerăm cu totul străine de comunitatea căreia îi aparține cimitirul descris mai sus. Fie că ele au ajuns incidental pe locul ocupat de această necropolă, fie că aparțin altor complexe arheologice nedescoperite încă. În nici un caz ele nu au putut fi refo-losite de populația acestei comunități. Inventarul depus peste oasele calcinate, este în general sărăcăcios. El este format din bucăți de lame de cuțite din fier, vîrfuri de săgeți din fier și fragmente de brățări, eventual inele de timplă și coliere ori toartă de căldărușă, lucrate din bare de fier, cu secțiunea rotundă și patrată răsucită (Pl. VI). Acestea din urmă au analogii cu descoperirile din cimitirul nr. 1 de la Satu Nou²¹, Salon²² și Ivahniki (U.R.S.S.)²³ și sînt dateate în a doua jumătate și chiar către sfîrșitul sec. al IX-lea²⁴.

Complexul arheologic de la Nalbant se înscrie în lista numeroa-selor descoperiri care au constituit subiectul unor ample cercetări, a unor minuțioase analize²⁵ legate de evoluția culturii materiale carpato-balcanice din perioada feudalismului timpuriu-etapă finală a pro-cesului de formare a poporului român. El are analogii în primul rînd cu descoperirile de la Histria (Capul Viilor)²⁶, Satu Nou²⁷, Castelul²⁸, Ileana-Podari²⁹, Gostinu și Ghizdaru³⁰, Alexandria și Olteni³¹, Sul-tana³² etc. ca și cu cele din Moldova³³ și Transilvania³⁴, care se în-cadrează din punct de vedere tipologic și comparativ în conținutul acelei culturi, cunoscută în literatura de specialitate cu numele de cultura Dridu³⁵, luată în ansamblul evoluției ei cu etapele ante și post Dridu³⁶.

²¹ B. Mitrea, *Șantierul arheologic Satu Nou*, în MCA, VII, p. 557, fig. 6/4 ; M. Comșa, *Evoluția culturii balcabo-dunărene...* l.c.p. 114.

²² M. Comșa, *Evoluția...* SCIV. 1, 1963, p. 114.

²³ Idem.

²⁴ Idem.

²⁵ I. Nestor, *Contributions archéologique au problème des Proto-Roumains*, l.c., idem lucrările citate mai sus referitoare la cultura Dridu ; Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu*, l.c. ; Dan Teodoru, l.c. Un punct de vedere diferit asupra originii ceramicii decorate, vezi M. Comșa, *Unele concluzii istorice pe baza cera-micii din sec. VI-XII*, în SCIV, VIII, 1957, p. 274 și urm. ; Cf. idem, în SCIV, IX, 1958, p. 73 și urm. ; Cf. idem, în SCIV, X, 1, 1959, p. 65 ; v : B. Mitrea, *Șantierul arheologic Satu Nou*, în MCA VII, p. 556 și 558 unde face o remarcabilă docu-mentare asupra materialului autohton de la Satu Nou, fără să excludă influ-ențele slavă și protobulgară.

²⁶ Vlad Zirra, L.C. ; vezi rapoartele de la Histria din MCA, IV, 1957, MCA, V, MCA, VI.

²⁷ B. Mitrea, L.C. referitoare la Satu Nou.

²⁸ M. Comșa, A. Rădulescu și N. Harțuchi, L.C.

²⁹ Vlad Zirra, L.C.-MCA, V, p. 505.

³⁰ D. Berciu, L.C., MCA, VII, p. 294.

³¹ C. Preda, L.C. în MCA, VII, p. 508—509 ; Idem MCA, VI, 1959, p. 261, cap. II.

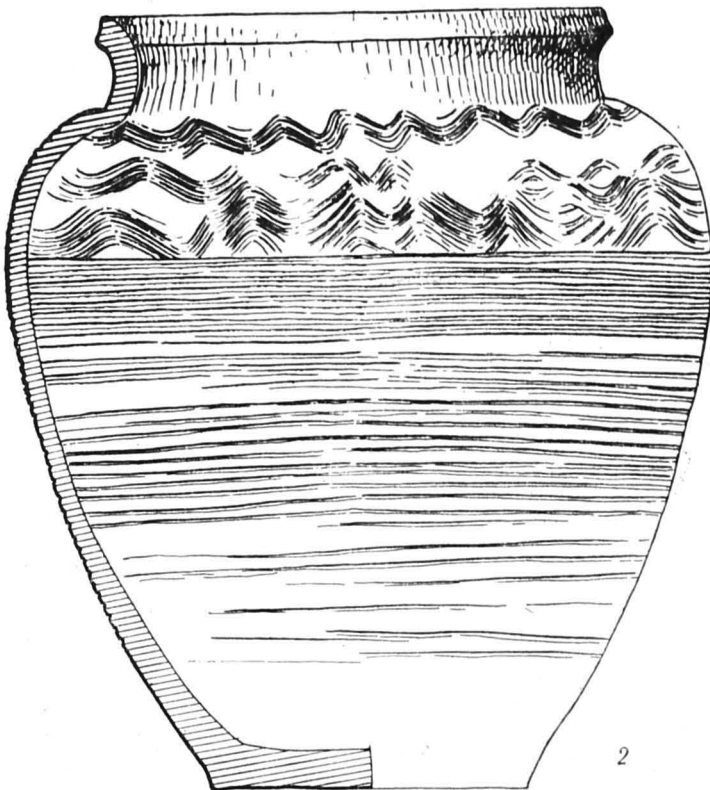
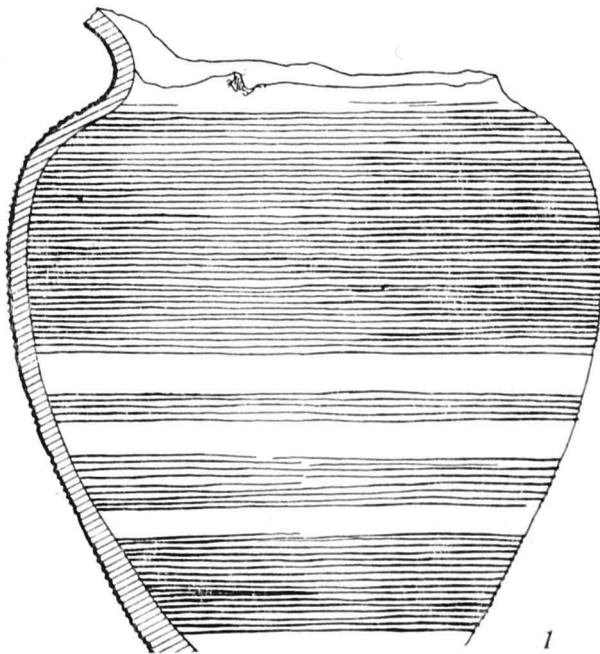
³² B. Mitrea, L.C., MCA VIII, 1962, p. 667.

³³ Dan Teodor, L.C., SCIV, 2, tom. 19, 1968.

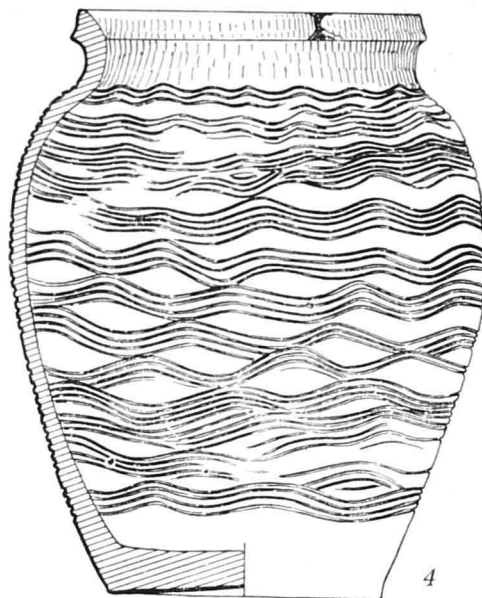
³⁴ K. Horedt, L.C.

³⁵ I. Nestor, *Les données archéologiques*, l.c.

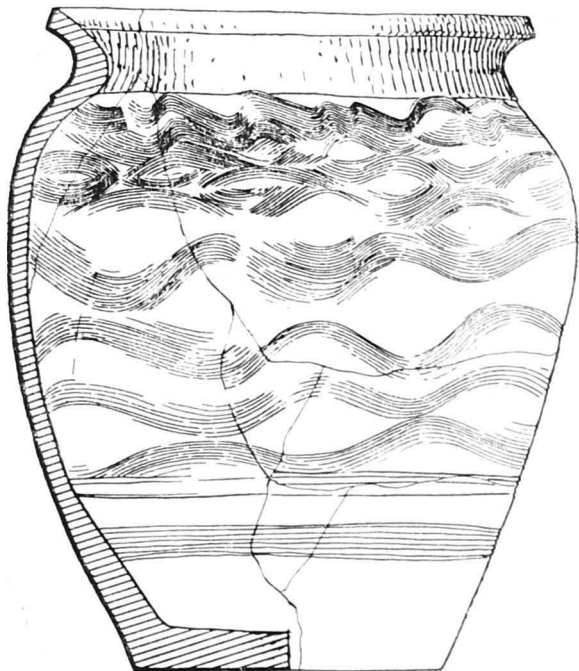
³⁶ Eug. Zaharia, Op. c. : V : Dan Gh. Teodor, L.C. p. 227 și urm.

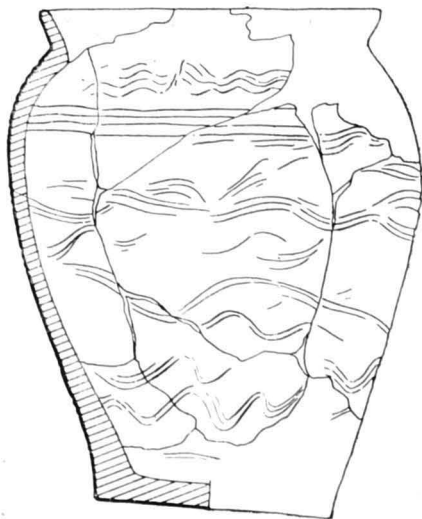
Pl. XI. Ceramică ornamentată descoperită în necropola de la Nalbant.

Pl. XI

5

6

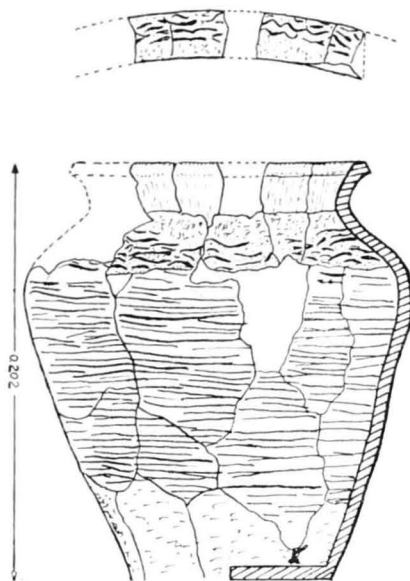
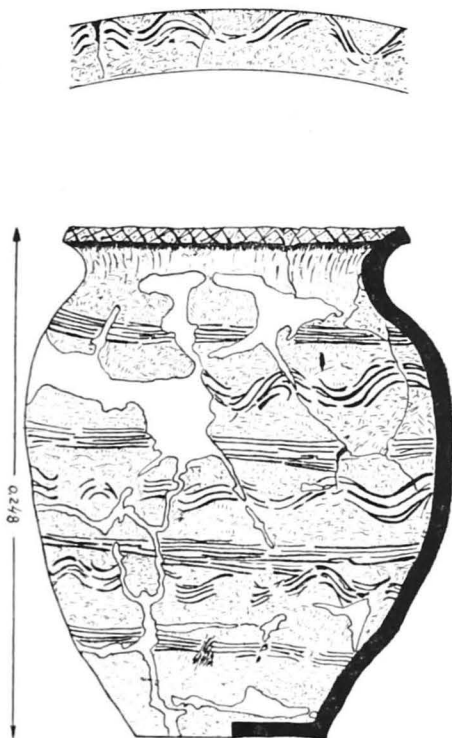
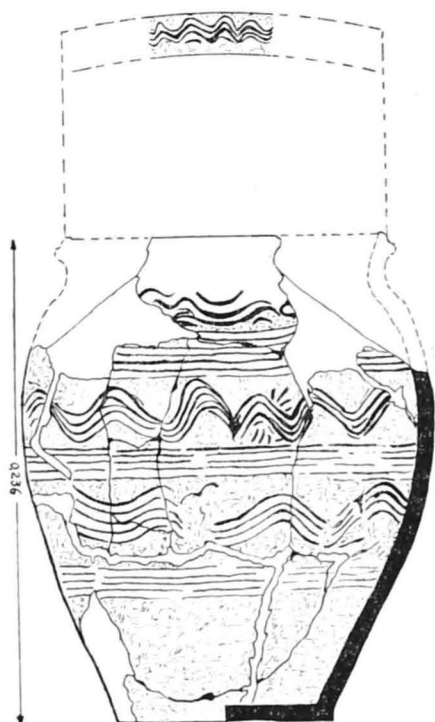

7

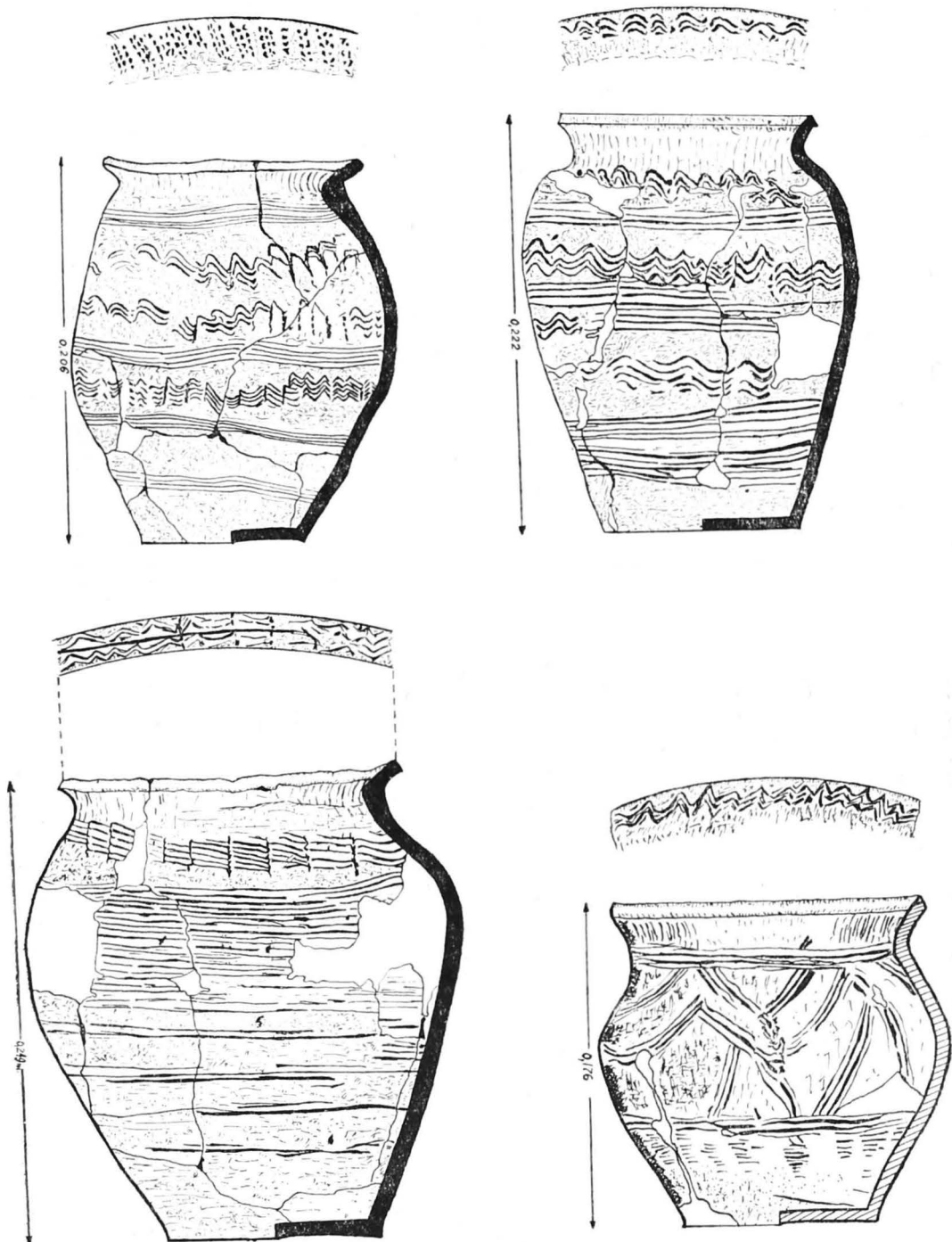

8

Pl. XI

Pl. XII.

Pl. XIII.

Pl. XIV. Forme de ștampile de pe fundul vaselor ornamentate.

Descoperirile cele mai vechi din cimitirul de la Nalbant nu pot fi studiate independent de cele cunoscute la Sărata-Monteoru ³⁷, ca și de celelalte unde se face cunoscută și prezența slavilor ³⁸.

Dacă facem o statistică a mormintelor descoperite pînă acum în cadrul acestei necropole, ele pot fi repartizate astfel :

a) 11 morminte de incinerare cu osemintele depuse direct în groapă, cu sau fără pachet de pietre, însoțite sau nu de inventar. Acest tip de morminte sînt atribuite populației româno-slave și sînt datate cel mai devreme în sec. al VI-lea și chiar sec. VII ³⁹ din vremea culturii Ipotești—Cîndești.

b) 15 morminte de incinerare cu urne din categoria ceramicii de tip Monteoru. Această ceramică aparține unei comunități de origine slavă și se înscrie în limitele sec. al VII-lea ⁴⁰.

c) 111 morminte cu urnă, care prin analiza tehnicii de execuție a vaselor urnă, prin forma și ornamentația lor, se înscriu în aria culturii protodridu, avînd analogii cu precădere cu cimitirul de la Capul Viilor și Satu Nou. Descoperirile menționate în această categorie se datează în limitele veacurilor VIII și IX ⁴¹.

d) Prezența celor 4 morminte de inhumare pot aparține de asemenea populației romanice sau de altă origină etnică. Ele pot fi atribuite în aceeași măsură unei populații romanice locale influențate mai puternic de creștinism sau cu rezerve, ele pot fi atribuite unui grup bulgar care practica în mare măsură ritul inhumării și chiar unui grup slav care trecuse la creștinism, deși este exclusă prezența unui grup mic de străini în sinul unei comunități mari de alt neam. O determinare în timp a lor nu poate fi făcută prin analogie cu celelalte cimitire birituale din secolele VII—X ⁴².

Aceste descoperiri, analizate în ansamblul lor, atît în ceea ce privește ritul și ritualul întîlnit, ca și materialul descoperit aduc o contribuție, alături de celelalte, la cunoașterea aceluia proces de formare a poporului român ⁴³.

Rămîne ca viitoarele descoperiri să elucideze problema existenței la Nalbant a unui cimitir ce se poate încadra în limitele unei perioade destul de lungi — sec. VI—IX, ca și limita celui din perioada romană.

³⁷ I. Nestor și Eug. Zaharia, *Săpăturile de la Sărata-Monteoru*, l.c.

³⁸ B. Mitrea, L.C., vezi MCA, VII, p. 556—558.

³⁹ I. Nestor, *La nécropole slave*, l.c.p. 289—295 ; M. Comșa, *Slavii pe teritoriul R.P.R.* l.c.p. 65.

⁴⁰ I. Nestor și Eug. Zaharia, L.C., MCA, IV, 1957, p. 188 și urm.

⁴¹ V : Comunicările referitoare la descoperirile similare citate mai sus.

⁴² Eugenia Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, Buc. 1967, p. 117, unde se face o analiză amănunțită a acestui aspect ritual.

⁴³ În conformitate cu datele statistice menționate la fiecare tip de morminte și după tipurile de vase ceramice.

LA NECROPOLE FEODALE-PRIMITIVE DE NALBANT

Le complexe archéologique découvert dans la commune Nalbant, département de Tulcea est situé à environ 2 Km nord-ouest du village, sur un versant doux dénommé „La Taptic“ (Planche I).

Les fouilles entreprises en 1961, 1962 et 1967 ont permis d'investiguer une superficie de 2540 mètres carrés, en découvrant 141 tombeaux.

Ils témoignent de la présence d'une nécropole plane, birituelle, datant de la période du haut féodalisme.

Les inhumés des quatre tombeaux ont été rangés dans des simples fosses, à une profondeur moyenne de 1 à 1,10 m, orientées en différentes positions, dépourvues des constructions protectrices, sans inventaires.

Une seule sépulture fait exception, dans laquelle on a trouvé : deux bracelets simples (un en bronze et l'autre en fer — Pl. VI) au bras gauche de l'inhumé et une perle en verre sur sa poitrine.

Aux tombeaux d'incinération on remarque deux formes rituelles :

a) Tombes à os calcinés, déposés directement dans la fosse, avec ou sans inventaire. On a découvert aussi des tombes où les os calcinés ont été introduits dans un amas de grosses pierres. Onze sépultures de ce type ont été enregistrées.

b) Les tombes à urne sont les plus nombreuses, atteignant le chiffre de 126. On distingue plusieurs variantes de ce type : des tombes à urne seule déposée dans la fosse ; à urne à couvercle en plaque de pierre ; à urne à couvercle entourée d'un à quatre pierres ; urne sans couvercle et un à quatre pierres autour d'elle ; urne introduite dans un amas de pierres.

La céramique du complexe appartient à deux grandes divisions :

a) Pots façonnés à la main et à la roue lente, type Prague ou Montéoru, en pâte grossière mélangée à la verre pilée, cailloux et sable, à parois épaisses et assez négligemment modelées (Pl. VII).

b) Pots-bocaux façonnés à la roue lente, en pâte poreuse, inégalement cuits à basse température, décorés à bandes formées par lignes horizontales et ondulées. Une ornementation très variée a été obtenue grâce à de nombreuses combinaisons de lignes horizontales, obliques et ondulées.

c) On y découvrit aussi trois pots : une cruche, une écuelle et un brûle-encens aussi bien qu'une inscription (Pl. V), que l'auteur attribue à un autre complexe de la période romaine et romano-byzantine (l'inscription).

Datation de la nécropole : Les tombes d'incinération à os déposés directement dans la fosse sont attribués à une population slave et s'incluent dans la deuxième moitié du VIe siècle de notre ère.

Les tombes à urne type Prague ou Montéoru se placent dans les limites du VIIe siècle et sont aussi attribuées à une population slave.

Les tombeaux d'incinération à urnes en pots décorés sont attribués à la population locale proto-roumaine, qui s'inscrit dans la zone de culture Dridu, la phase proto-Dridu — VIIIe et IXe siècles.

Les tombes d'inhumation appartiennent à la même période, VIIe — Xe siècles.

Le complexe archéologique de Nalbant reflète l'aspect socio-culturel d'assimilation du groupe infiltré d'origine slave, par la population autochtone romanique. Il présente des analogies avec tous les autres complexes qui s'inscrivent dans la zone de la culture Dridu, la phase proto-Dridu et se rattache à l'étape finale du processus de formation du peuple roumain.